

การตรวจสอบทุจริต (Fraud Audit) อ.ศิวัชรักษ์ พินิจารมณ

การทุจริตจะต้องประกอบไปด้วยการกระทำดังต่อไปนี้ (ตามความหมายของ IIA มาตรฐาน 1210)

1. เจตนา *****
2. ล่อลวงหรือปกปิด ไม่ว่าจะโดยวิธีการใดทั้งในการจัดทำเอกสารหรือว่าคำพูด
3. ให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์
4. เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกระทำ เช่น บริษัท ลูกค้า ผู้ค้า เพื่อน ฯลฯ

การทุจริตเป็นโทษทางกฎหมายอาญาซึ่งจะผิดกฎหมายได้ต้องผิดครบองค์ประกอบทั้ง 4 แต่ถ้าเป็นระเบียบของบริษัทไม่จำเป็นต้องครบองค์ประกอบทั้ง 4 ก็ถือว่าเป็นการทุจริตได้แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ style การบริหารของผู้บริหารและผู้ถือหุ้นว่าจะเข้มงวดเข้มข้นขนาดไหน อย่างเช่นถ้าเป็นบริษัทสัญชาติสิงคโปร์แม้ผิดข้อเดียวอาจจะแค่คิดเจตนาที่ถือว่าทุจริตเลยได้เหมือนกัน

ปัจจุบันมีสมาคมต่อต้านการทุจริตสากล (Association of Certified Fraud Examiners – ACFE) เป็นองค์กรสากลก่อตั้งประมาณ 20 ปีแล้ว เป็นองค์กรที่ร่วมมือกับ AICPA กับ IIA ในการกำหนดหลักการและเครื่องมือการบริหารความเสี่ยงในเรื่องการทุจริต และมีการจัดทำ Fraud Examiners Manual คู่มือการตรวจสอบทุจริต ที่กำหนดเรื่องดังต่อไปนี้

1. รายงานทางการเงินและการทุจริตในลักษณะต่างๆ ซึ่งรายงานทางการเงินเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญขององค์กร เพราะสุดท้ายต้องให้ปกปิดอย่างไรก็เจอทุจริตจนได้จากการตรวจสอบรายงานทางการเงิน การตรวจไม่ได้จำเป็นต้องรู้มาตรฐานการบัญชี แต่จะต้องรู้วิธีการตกแต่งงบการเงิน รู้วิธีการหา Fraud จากรายงานทางการเงิน
2. กฎหมายและกระบวนการฟ้องร้องในศาล ต้องดูให้ดีถ้าเจอเจตนาที่ตัวบุคคล ต้องตรวจสอบให้ดีก่อน ไม่งั้นอาจจะโดนฟ้องข้อหาหมิ่นประมาทได้
3. กระบวนการสอบสวน เป็นกระบวนการพิสูจน์เจตนา ใครน่าจะเกี่ยวข้อง ใครน่าจะได้ผลประโยชน์บ้าง เก็บหลักฐานจากระบบ เก็บหลักฐานจากตัวบุคคล
4. อาชญวิทยา การป้องกัน การลงโทษและจริยธรรมของ CFE

ข้อมูลสถิติปี 2010 Corruption Perception Index (CPI) โดยจัดลำดับ 178 ประเทศทั่วโลก คะแนนเต็ม 10 ประเทศไทยได้คะแนน 3.5 ในขณะที่ประเทศที่ corruption น้อยที่สุดคือ New Zealand, Denmark, Singapore 9.3 คะแนน รองมาคือ Sweden, Finland 9.2 คะแนน สำหรับเอเชียประเทศ Hong Kong สูงสุดคือ 8.4 คะแนน Japan 7.8 คะแนน ในขณะที่กัมพูชา, ลาว ได้ 2.1 คะแนน เป็นบรรยากาศที่ใคร ๆ ก็ทำ Fraud กันทั่วไป อยากรู้อะไรพิเศษก็จ่ายดั่งคัมมา...ประเทศที่ได้คะแนนต่ำสุดคือ พม่า และ อิรัก ได้ 1.4 คะแนน ต่ำสุดใน 178 ประเทศที่สำรวจข้อมูล

สำหรับประเทศไทยที่ตอนนี้ได้คะแนน 3.5 ทั้งนี้มีแนวโน้มว่าจะเพิ่มเป็น 5 ภายในปี 2012 ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าท้าทาย (Challenge) สำหรับงานผู้ตรวจสอบภายในที่ “จะอย่างไรให้ลด Fraud case ได้” สถิติในประเทศไทยจากการทุจริตคอร์รัปชันในภาคธุรกิจเอกชนไทยในช่วงปี 2543 – 2552 มีรูปแบบการทุจริตดังนี้

1. 73.23% การฝ่าฝืนกฎระเบียบ → นั่นคือต้องเน้นตรวจสอบแบบ compliance audit มากขึ้น
2. 10.31% การปกปิดข้อเท็จจริง หรือ การสร้างข้อมูลเท็จ → เป็นความเสี่ยงที่มีสาระสำคัญ Internal Audit (IA) ต้องระวัง
3. 7.63% การหลีกเลี่ยงภาษีอากร
4. 2.95% การยักยอกเงินบริษัท

การทุจริตส่วนใหญ่เป็นใครละ.....จากสถิติปี 2010 ACFE “Report to the Nation” พบว่าส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย อายุประมาณ 41 – 50 ปี การศึกษาปริญญาตรี ตำแหน่งหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับบัญชีหรือ Sale เพราะสามารถทำ Fraud ได้เยอะกว่าคนอื่น...หรืออาจจะเป็นเพราะงานบัญชีและงาน Sale เป็นงานที่ค่อนข้างกดดันเยอะ โดยจะมีพฤติกรรมประเภทร้ายรายผิดปกติ ซึ่งมีทั้งประเภทที่ทำคนเดียวหรือร่วมกับผู้อื่น

ที่นี้เรารู้จักประเภทของการทุจริตกันดีกว่า เพราะถ้าเรารู้จักประเภทของทุจริตแล้วจะทำให้เราหาวิธีการตรวจสอบ หาวิธีการป้องกันให้เหมาะกับประเภทการทุจริตนั้น ๆ ต่อไป

1. การ Corruption เป็นการละเมิดความไว้วางใจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว

a. ขัดแย้งทางผลประโยชน์ (Conflict of interest)	}	เป็นลักษณะการเสนอ
b. ดิดสินบน (Bribery)		
c. จ่ายค่าธรรมเนียมเพื่อสิทธิพิเศษ (Illegal Gratuities)	}	เป็นลักษณะการสนอง
d. ถูกข่มขู่ / เรียกร้องผลประโยชน์ (Economic Extortion)		

การขัดแย้งทางผลประโยชน์ ต้องประกอบด้วย 2 ฝ่าย แต่ 2 ฝ่ายเกิดขัดแย้งกัน ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องเสียผลประโยชน์ก็กลายเป็นความเสี่ยงและจะเป็น Fraud เมื่อบริษัทเกิดเป็นฝ่ายเสียผลประโยชน์ (กลับไปดูบนสุดถ้ามีบริษัทเกิดความเสียหายไป → กลายเป็น Fraud ทันที เพราะมี 1. เจตนา 2. ล่อลวงหรือปกปิด 3. ให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ แล้วทำให้ 4. บริษัทเสียหาย → ครอบงำประกอบ → Fraud)

ยกตัวอย่าง ถ้าเราจะให้บริษัทพ่อแม่มา due งานบริษัทของตัวเองได้ ถามว่าทำได้ไหม...ตอบ..ทำได้ แต่ต้องเปิดเผยข้อมูลก่อน เป็นการ Protect ป้องกันตัวเองว่าไม่มีเจตนาปกปิดข้อเท็จจริง

การดิดสินบน จะอยู่บนพื้นฐานของความสำเร็จ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการจัดซื้อ, การฮั้วประมูล เป็นต้น

การ Corruption ในส่วนของบริษัทสามารถลดได้โดยการส่งเสริมของผู้บริหาร เช่น

1. ให้ผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน
2. ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการป้องกันทุจริต สนับสนุนส่งเสริมการควบคุมภายใน ต้องมีนโยบายแนวคิดที่เราจะไม่สนับสนุนการทุจริต เป็นต้น

2. การยักยอกสินทรัพย์ (Asset Misappropriation)

a. เงินสด

- i. ยักยอกเงินสดที่บันทึกอยู่ในบัญชีขององค์กร (Larceny : การลักขโมย)

เช่น เงินสดในมือ, เงินสดที่ต้องนำเข้าธนาคาร คือบันทึกรับเงินเป็น asset ของบริษัทแล้วและต้องนำเงินไปฝากธนาคารแต่ระหว่างทางกลับเอาเงินเข้ากระเป๋าตัวเองก่อน...Key สำคัญคือ management review จะสามารถช่วยป้องกันและลดผลกระทบเรื่องนี้ได้ อย่างน้อยก็เจอโดยเร็ว

- ii. ยักยอกเงินสดที่ยังไม่บันทึกบัญชีขององค์กร (Skimming)

เช่น ไม่บันทึกรายการขาย หรือบันทึกแต่บันทึกต่ำกว่าที่เป็นจริง, หรือ บันทึกขายแล้วตั้งเป็นลูกหนี้ไว้แต่เงินสดจริงเก็บเข้ากระเป๋าไปแล้ว ทั้งระยะเวลาอีกระยะหนึ่งก็ตัดหนี้สูญ, Lapping หรือการเอาซึ่งหน้า

- iii. ยักยอกจากการเบิกจ่ายเงินสด (Fraudulent Disbursement)

เช่น เซ็นต์รับงานที่ยังไม่เสร็จแต่จ่ายเงินเต็ม, จ่ายเงินให้พนักงานที่ไม่มีตัวตน, บันทึกรายการค่าใช้จ่ายมากเกินไป, ปลอมแปลงเอกสารเพื่อเบิกค่าใช้จ่าย, การทำเรื่องเบิกหลายครั้ง, แก้ไขชื่อผู้รับเงิน, เซ็นต์โดยไม่มีอำนาจ เป็นต้น

b. ไม่ใช่เงินสด

- i. การนำสินทรัพย์ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ (Misuse)

- ii. ยักยอกสินทรัพย์ที่อยู่ในบัญชีขององค์กร (Larceny) เช่น จากการขอหรือ โยกย้ายทรัพย์สิน, ขายหรือส่งมอบ, เชื้อหรือรับของ ยักยอกซึ่งหน้าโดยไม่ปกปิด

3. การตบแต่งรายงาน (Fraudulent Statements)

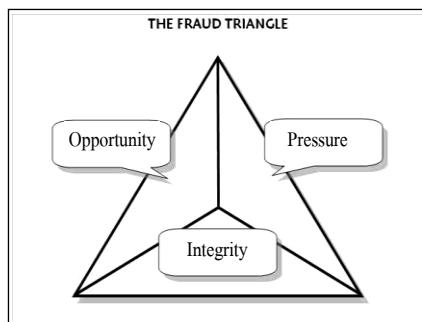
- a. รายงานทางการเงิน เช่น การบันทึกสินทรัพย์หรือรายรับมากเกินไปหรือน้อยเกินไป (Overstate or Understate), บันทึกบัญชีต่างงวด, บันทึกรายรับปลอม, ปกปิดหนี้สิน / รายจ่าย, เปิดเผยนในหมายเหตุไม่ครบถ้วน, ประเมินสินทรัพย์ไม่ถูกต้อง เป็นต้น

- b. รายงานที่ไม่ใช่รายงานการเงิน เช่น คบแต่งข้อมูลคุณสมบัติพนักงาน, คบแต่งเอกสารภายใน, คบแต่งเอกสารภายนอก เป็นต้น

สาเหตุของการทุจริต

Motive Pressure (แรงจูงใจ) + Means (ทำเป็น รู้วิธีการ) + Opportunity (มีโอกาศ) = Fraud **

Fraud Triangle ทูกองประกอบจะสูงเท่าใด หากบุคคลมี Integrity สูง > ผลจะออกมา No Fraud หรือ Temptation (อยากทำ แต่สุดท้ายไม่ได้ทำ เพราะยังมีความซื่อสัตย์อยู่)

Opportunity : There is a weakness in the system that I could exploit

Pressure/Motive : I want to or have a need to commit fraud

Integrity : I'm consume of that is in worth the risks

สิ่งบอเหตุการณทุจริต เนื่องจากระบบการควบคุมภายในองค์กรที่ไม่เพียงพอ เช่น

1. ไม่จำกัดการเข้าถึงสินทรัพย์
  2. ไม่มีผู้รับผิดชอบบันทึกรายการ
  3. ไม่เปรียบเทียบสินทรัพย์กับของจริง (Reconciliation)
  4. ไม่ปฏิบัติตามอำนาจดำเนินการ
  5. ขาดบุคลากรหรือบุคลากรขาดคุณสมบัติ
  6. ขาดความรู้หรือการควบคุมด้าน IT
  7. ร่วมกันทุจริต
  8. มีสินทรัพย์ที่มีมูลค่าสูงจับต้องง่าย หยิบฉวยได้ง่าย
  9. ไม่แยกอำนาจหน้าที่ เช่น คนจ่ายเงิน (Cash control) คนดูแลทรัพย์สิน (Operation) คนอนุมัติ (Approval) คนบันทึก (Recording) ควรจะเป็นคนละคนกัน
- เป็นต้น

12 ลักษณะที่ระบุว่าอาจมีการทุจริตเกิดขึ้น

1. ขวัญและกำลังใจของพนักงานต่ำ ***
2. เอกสารบกพร่อง
3. การกระทบตัวเลขมักล่าช้า ***
4. ลูกค้ายักเรื่องเรียน ***
5. รายได้มักตกต่ำ
6. ปรับปรุงตัวเลขบัญชีบ่อยครั้ง ***
7. สินค้าขายโดยไม่สอบสวน
8. ผลประกอบการที่คาดหวังสูงเกินไป ตั้งเป้าเกินความจริง
9. มีข่าวลือรายการขัดแย้งทางผลประโยชน์
10. ใช้สำเนาเป็นเอกสารจ่ายเงิน
11. ใช้คู่ค้าเพียงแหล่งเดียว
12. อัตราพนักงานเข้าออกสูง ***

12 Red flags ระดับองค์กร

1. กระจายอำนาจโดยที่ระบบรายงานอ่อนแอ
2. ธุรกิจเติบโตแต่ขาดเงิน
3. มองภาพการเติบโตในอนาคตดีเกินไป
4. สัดส่วนของหนี้สิน สูงเกินไป
5. มีรายการซับซ้อนตอนสิ้นปี
6. ไม่มีการบังคับให้ปฏิบัติตามจริยธรรม
7. มีรายการเกี่ยวข้องที่ผิดปกติ
8. ธุรกิจใกล้ประสบความล้มเหลว
9. ใช้สำเนาเป็นเอกสารในการจ่ายเงิน
10. การเตรียมที่ปฏิบัติไม่ได้
11. กำไรเพิ่มขึ้นอย่างผิดปกติ
12. ความสัมพันธ์ของตัวเลขที่อธิบายไม่ได้

วิธีการป้องกันที่ได้ผล

1. Surprise Audit
2. Rotation
3. Fraud Hotline

* ความรับผิดชอบของ IA (1210, 1220, 2060, 2120, 2210)

1210. A1 ต้องขอความช่วยเหลือจากผู้มีความชำนาญจากภายนอก ถ้าผู้ตรวจสอบภายในขาดความรู้ความสามารถที่จำเป็นในการตรวจสอบ เช่น นักกฎหมาย นักบัญชี ผู้สอบการทุจริต (CFE) อาจช่วยเหลือและให้คำแนะนำในเรื่องการสอบสวนทุจริตหรือความปลอดภัยขององค์กรในด้านต่าง ๆ

1210. A2 ผู้ตรวจสอบภายใน ต้องมีความรู้เพียงพอในการประเมินความเสี่ยงในการทุจริต และลักษณะที่องค์กรจัดการกับความเสียดังกล่าว แต่ผู้ตรวจสอบภายในต้องไม่ถูกคาดหวังว่าจะมีความเชี่ยวชาญเท่ากับผู้ที่มีความรับผิดชอบโดยตรงในด้านการตรวจสอบและสอบสวนการทุจริต

PA 1210-1 ผู้ตรวจสอบภายใน ควรมีความรู้ในการบ่งชี้สิ่งบ่งบอกเหตุการณ์ทุจริต

1220. A1 ผู้ตรวจสอบภายในต้องมีความสุจริตรอบคอบ (Due Professional Care) โดยพิจารณาจาก การขยายงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ, ความซับซ้อนหรือสาระสำคัญของเรื่องที่ให้ความมั่นใจ, ความเพียงพอและประสิทธิผลของกระบวนการกำกับดูแล ความเสี่ยงและการควบคุม, ความเป็นไปได้ที่จะเกิดข้อบกพร่อง การทุจริต และการละเมิดกฎระเบียบ

2060 CAE ต้องรายงานผู้บริหารระดับสูงและคณะกรรมการบริษัทให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ อำนาจ ดำเนินการ ความรับผิดชอบและผลการตรวจสอบเปรียบเทียบกับแผนงานเป็นระยะ ๆ รายงานดังกล่าวต้องครอบคลุมความเสี่ยงที่มีสาระสำคัญและการควบคุมที่มีอยู่รวมทั้งความเสี่ยงในเรื่องการทุจริต ประเด็นการกำกับดูแลและเรื่องอื่น ๆ ที่ผู้บริหารระดับสูงและคณะกรรมการบริษัทกำหนดให้ปฏิบัติ

2120. A2 ผู้ตรวจสอบภายใน ต้องประเมินความเป็นไปได้ที่การทุจริตอาจเกิดขึ้นและพิจารณาด้วยว่าควรจัดการอย่างไรกับความเสี่ยงนั้น

2210. A2 ผู้ตรวจสอบภายใน ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดข้อบกพร่องที่มีสาระสำคัญ การทุจริต การละเมิดกฎระเบียบ และความเสี่ยงอื่นๆ ในขณะที่พัฒนาวัตถุประสงค์ในการตรวจสอบ

ผู้ตรวจสอบภายในไม่ควรรับผิดชอบในเรื่อง **Fraud investigation** เนื่องจาก

1. ต้องประเมินประสิทธิผลของกระบวนการ **Fraud investigation**

2. ขาด Resource เช่น **Investigators and Forensics Specialists**

อย่างไรก็ดี ผู้ตรวจสอบภายในอาจรับผิดชอบเป็น **Fraud investigation** ก็ได้แต่ต้องระบุภาระหน้าที่ให้ชัดเจนใน **Fraud policy** และ **Internal Audit Charter**

86.2% ระบุว่า ผู้ตรวจสอบภายใน ควรให้ความมั่นใจว่าโปรแกรมการป้องกันและการตรวจจับการทุจริตขององค์กรมีลักษณะ **Proactive** และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

การป้องกันที่ผู้บริหารควรพิจารณา : 8 Key steps of IOSF:

1. ความรับผิดชอบ (Responsibility) หากพบเห็นการทุจริตแต่ไม่แจ้ง ถือว่าเป็นการสมรู้ร่วมคิด
2. จริยธรรม/จรรยาบรรณ(Code of Conducts) ทำอย่างไรให้คนมีจิตใจสำนึกมากขึ้น
3. การอบรม (Training)
4. การป้องกันผู้รายงาน (Whistle Blowing Policy) กรณีมีผู้พบทุจริตแล้วมีการแจ้งผู้บริหาร ให้มีการปกป้อง คล้าย ๆ กันพยายามให้ปลอดภัย
5. การให้รางวัล (Reward system)
6. การลงโทษ (Disciplinary Measurements)
7. การจ้างและรักษาไว้ซึ่งคนดี (Embody & Promote Right People)
8. การมีโครงการที่มีประโยชน์ (Counseling program)

การป้องกันที่ผู้ตรวจสอบภายในควรสนับสนุน

1. ปรับปรุงจริยธรรม/จรรยาบรรณ
2. จัดตั้งและมีส่วนร่วมในคณะกรรมการจริยธรรม
3. อบรมและหาบรรทัดฐาน
4. จัดตั้งและดูแล Ethical website
5. จัดตั้งและดูแล Ethical Hotline
6. จัดตั้งและดูแล Whistle Blower Protection
7. มีส่วนร่วมในโปรแกรมบริหารความเสี่ยงทุจริต(FRMP)
8. รายงาน ACและBOD ในความก้าวหน้าของ FRMP และกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรม

การบริหารความเสี่ยงเรื่องการทุจริต ***

1. Fraud Risk Governance เพื่อแสดงท่าทีของผู้บริหาร Tone at the Top

- Board of Director มั่นใจว่าผู้บริหารมี FRA ที่มีประสิทธิผล
- Audit Committee : Proactive approach ในการติดตามผล FRA
- Management ออกแบบ สร้าง FRMP และรายงาน BOD
- Staff ต้องเข้าใจ Red Flag และรายงานเมื่อพบสิ่งผิดปกติ
- Internal Auditing ประเมิน FRA และให้ความมั่นใจต่อ BOD

2. Fraud Risk Assessment (FRA) เพื่อลดความเสี่ยง

- FRA ถือเป็นส่วนหนึ่งที่พัฒนามาจาก Risk Assessment ของ ERM
- Risk Assessment Team ประกอบด้วยสมาชิกทุกคนในองค์กร
- Fraud Risk Identification - RA Team ควรใช้เทคนิค Brainstorming
- Assessment Techniques - เน้นสาระสำคัญและโอกาสที่จะเกิดขึ้น
- Response to Residual Fraud Risk - ขึ้นกับ Risk Tolerance ขององค์กร

3. Fraud Prevention (FP) เพื่อป้องกันทุจริต

- Fraud Prevention Control ต้องร่วมกันทำ
- Documentation of FP techniques มีเทคนิคเป็นเอกสาร
- Assessing the Organization's FP ใช้ Scorecard
- Continuous monitoring of FP controls ใช้ audit

4. Fraud Detection เพื่อตรวจจับถ้าการป้องกันไม่สำเร็จ

- Fraud controls มีวิธีป้องกันการทุจริต
- Documentation of FD techniques มีเทคนิคเป็นเอกสาร
- Assessing the Organization's FD ใช้ Scorecard
- Continuous monitoring of FD controls ใช้ Process owner

5. Fraud Investigation & Correction Action เพื่อสนับสนุนการสอบสวน การป้องกันและแก้ไข

- Fraud Investigation and response protocols เกณฑ์ต่าง ๆ
- Conducting the investigation การจัดลำดับความสำคัญ
- Reporting the results การเปิดเผยและแจกจ่ายผล
- Corrective Action วิธีการแก้ไข
- Measurement วิธีการวัดผล